

תורה ומדינה הלכה למעשה- מצוות ההלוואה- הקמת הגמחי"ם הלאומיים במדינה ע"פ תורה

- במכילתא על הפסוק "אם כסף תלוה את עמי..." מובא שישנם בתורה שלוש פעמים בהם כתובה המילה "אם" וכוונתה של מילה זו לחובה ולא לרשות. בד"כ אנו רגילים לשימוש של המילה אם בתורה לצורך התניה וכדומה, כגון אם תעשו כך אזי יקרה כך, כמובן שאין משתמע מכך שישנה חובה לעשות כך, אלא התייחסות למצב בו יעשה דבר מסוים מסיבות שונות, וממילא התוצאה תהיה כך וכך. לעומת זאת, במספר מקרים מצומצם מאוד, כדברי המכילתא, משמעות המילה "אם" הינה "אשר" כלומר חובה עליכם לעשות כן. אחד מהמקרים הללו הינו מצוות ההלוואה, שלולי דברי המכילתא, פשט הפסוק הינו, שבמידה ותרצו להלוות כסף, דעו לכם שאסור לכם להיות נושים את הלווה, כפי שיפורט בהמשך. באים דברי המכילתא לומר, שכוונת הפסוק הינה שישנה מצווה להלוות כסף ולא רק רשות. דבר זה נלמד ע"פ המכילתא מפסוק בספר דברים, בו אומרת התורה מפורשות, שאכן ישנה מצווה להלוות כסף לעני כדי מחסורו. ממילא גם כוונת הפסוק כאן, שישנה מצווה להלוות ולא רק רשות לעשות כן. לכאורה עולה השאלה המתבקשת, שאם ישנו פסוק מפורש לפיו ישנה מצווה להלוות כסף, מדוע ישנו צורך בפסוק מפורש נוסף האומר את אותו הדבר. כ"כ עולה שאלה נוספת, מדוע הייתה בכלל מחשבה שכוונת הפסוק "אם כסף תלוה..." הינה שאין מצווה להלוות אלא רק רשות, בעוד שקיים פסוק מפורש לפיו ישנה מצווה להלוות כסף- "העבט תעביטנו"- לשון ציווי מובהק. הלחם משנה מתייחס לשאלותינו ואומר ששני הפסוקים נצרכים. אם הייתה אומרת התורה, רק את הפסוק "העבט תעביטנו", שהינו המקור הברור שקיימת מצווה להלוות. היינו חושבים שישנה מצווה להלוות רק לעני שהגיע למצב כה גרוע בו הוא מבקש מאתנו שנלווה לו כסף, אך אם טרם הגיע למצב זה, גם אם אנו יודעים שאכן זקוק הוא להלוואה, אין כל מצווה להלוות לו כסף. לכן בא הפסוק "אם כסף תלוה", לומר לנו שגם אם לא ביקש זאת מאתנו העני, כיוון שאנו יודעים בצורך שלו בהלוואה, ממילא חובה עלינו להציע לו הלוואה זו, בלא שידקדק לבקשה מאתנו. מאידך, אם היה כתוב רק הפסוק "אם כסף תלוה" היינו סוברים שאין מצווה להלוות אלא רק רשות, לכן ישנו צורך גם בפסוק "העבט תעביטנו". לכאורה עדיין לא מובן מדוע ישנו צורך לכתוב בתורה את המילה "אם". שהרי היינו יכולים ללמוד את כל הנ"ל מהפסוק "אם כסף תלוה את עמי", במידה ולא היה כתוב את המילה "אם". ממילא באנו לשאלה מהו הצורך להבנת חז"ל, שראתה התורה לנכון להוסיף את המילה "אם", שבגינו נצרך פסוק נוסף לומר לנו שבאופן חריג המילה "אם" הכתובה בפסוק הינה חובה ולא רשות, וממילא קיימת מצווה מן התורה להלוות כסף.
- הגמ' במסכת שבת מדרגת לנו את מעלות עשיית החסד ואומרת, שבניגוד למה שנראה מסברא פשוטה, אדם המלווה כסף גדול ממי שנותן לו צדקה. לכאורה אדם הנותן צדקה שלא ע"מ לקבלה בחזרה, וללא כל תמורה, עושה מעשה גדול יותר מאשר אדם הנותן הלוואה לחברו, שמשמעותה שמצפה שחברו יפרע לו חוב זה. אלא שמסבירים המפרשים שהסיבה לפיה ההדרגה הינה הפוכה היא, משום שאנו נותנים פחות חשיבות למה שנותן הממון מוציא מכיסו, ושמים במרכז החשיבה לצורת ודרך הנתינה, שע"פ יוכל האדם המקבל לא להתבייש מכך שנצרך להיות נזקק לטובתו של חברו. ממילא כאשר מלווה האדם כסף מחברו, מתבייש פחות מאשר היה מקבל מחברו צדקה בלא כל צורך לפורעה. ע"פ העיקרון הזה המובא בראשונים, מובן אם כן מדוע בחרה הגמ' להוסיף הדרגה נוספת ולומר, שאדם הנותן לחברו כסף ע"מ שחברו יוכל להשקיע את הכסף, וליצר בכך רווחים לנותן ולמקבל כאחד, זוהי מצוות גמילות החסד הגדולה ביותר, אף יותר מהלוואה. כאשר אדם נותן לחברו כסף להשקעה, או מזמין את חברו לעבוד אצלו, ובכך ישתכרו שני הצדדים. האדם שמקבל את הצעת העבודה לא מרגיש כלל בושה במצב זה, שהרי אומר בליבו שבכך שנענה להצעת העבודה יגרום גם הרווחה לבעל הבית, וממילא זוהי גמילות החסד הגדולה ביותר שישנה. דברי הגמ' הנ"ל מובאים בלא כל הבאת מקור לכך. אמנם דברי הראשונים אכן מסתברים ומובנים, אולם כאמור כל אדם מסברתו היה חושב להיפך, והיה אומר מסברתו, שהכי חשוב לתת צדקה בלא כל תמורה, זוהי גמילות החסד הגדולה ביותר, ורק בעדיפות שניה ושלישית, יש מקום גם להלוות כסף, ולהציע מקומות עבודה לאנשים הזקוקים לכך. שהרי מצד הנותן הדבר הגדול ביותר הינו, לתת בלא כל תמורה. מכיוון שניתן לומר סברא זו, כשם שניתן גם לומר את הסברא המובאת בגמ', מניין לגמ' באופן כה ברור ומוחלט, בלא הבאת כל מקור לדבריה, לומר שיש לשים את הרגשת מקבל גמילות החסדים במרכז, שמא יש לשים את הכסף הניתן ללא כל קבלת תמורה במרכז, ולומר שגמילות החסד הגדולה ביותר הינה נתינת הצדקה. זאת ועוד יש לזכור שלעיתים העני לא מסוגל כלל להשיב את ההלוואה הניתנת לו, בעוד שאת הצדקה יוכל לקבל, ולמרות הבושה שיש בדבר, תעזור לו הצדקה המתקבלת לעמוד על רגליו. כדברי גמ' זו פסקו כל הראשונים, וכן נפסק בשו"ע, שסדרי העדיפות בגמילות החסד הינם, בראש ובראשונה הצעות עבודה, ויצור מקומות עבודה. לאחר מכן הלוואות, ורק לבסוף מצוות הצדקה הקלאסית- נתינת כסף לנזקקים בלא כל קבלת תמורה.
- הרמב"ם כתב שישנה מצווה להלוות לעני הנלמד מהפסוק "אם כסף תלוה" וכן מהפסוק "העבט תעביטנו" כדברי המכילתא הנ"ל. מיד אח"כ מוסיף הרמב"ם, שמצווה זו גדולה היא ממצוות הצדקה. דין זה אינו מובא כלל במכילתא, אלא בגמ' בשבת כנ"ל. הקשר בין הפסוק הנ"ל, לבין תיעדוף ההלוואה על פני הצדקה, מבואר בצורה ברורה יותר מדברי ספר החינוך, האומר במפורש

שהקדימות של ההלוואה על פני מצוות הצדקה, נלמדת מהפסוק "אם כסף תלווה". לכאורה דבר זה לא מוזכר כלל בדברי המכילתא, אלא שכך מבינים הרמב"ם וספר החינוך את המקור של דברי הגמ' בשבת- הפסוק "אם כסף תלווה". שהרי ניתן להקשות על דברי המכילתא מה הכוונה אם כסף תלווה- רשות, מה שייך רשות לעניין, וכי הייתה מחשבה שאסור להלוות כסף, שישנו צורך לתורה לומר שמותר הדבר. אלא שהכוונה בדברי המכילתא הינה, שישנה רשות באופן יחסי ביחס למצוות הצדקה, היינו שמצוות הצדקה קודמת למצוות ההלוואה. לכן מחדשת התורה ומביאה את הפסוק "העבט תעביטנו", היינו שמצוות ההלוואה הינה חובה, היינו חובה ביחס למצוות הצדקה. לכן מופיעה מצווה זו בשני מקומות, ע"מ להדגיש את קדימותה על פני מצוות הצדקה, שלא כמו המחשבה הפשוטה לפיה עדיף לתת צדקה לעני בלא כל רצון לקבלת כל תמורה.

- הגמ' במסכת בבא מציעא לומדת מהפסוק "אם כסף תלווה" את סדר הקדימויות במצוות ההלוואה, באומרה שישנה מצווה להלוות קודם כל לעני ורק אחר כך לעשיר. מפשט דברי הגמ' עולה שלמרות שישנה עדיפות להלוות לעני לפני העשיר, ישנה מצווה מהתורה להלוות לעשיר. אולם מדברי הראשונים לא נראה כן, שספר החינוך והרמב"ם בדבריהם מבארים שישנה מצווה להלוות לעני, ומדבריהם עולה מפורשות, שדווקא לעני ישנה מצווה להלוות ולא לעשיר. השו"ע בדבריו מביא שישנה מצווה להלוות גם לעשיר הנצרך להלוואה לפי שעה. אך מדייקים האחרונים מדבריו, שאין המצווה להלוותו כמצווה להלוות לעני, שבעני אומר השו"ע שישנה מצווה עשה, ובעשיר ישנה רק מצווה. רק בדברי הסמ"ע מצאנו את האמירה המפורשת כפשט דברי הגמ', לפיה ישנה מצווה עשה מהתורה להלוות לעשיר כשם שישנה מצווה להלוות לעני, אך כדברי הגמ' יש לתעדף הלוואה לעני על פני הלוואה לעשיר. החפץ חיים בספרו אהבת חסד מסביר דברי הראשונים הנ"ל ואומר, שדברי הגמ' לפיהם ישנה מצווה עשה להלוות לעשיר, עוסקים בעשיר אשר נקלע כעת למצוקה וזקוק להלוואה ע"מ לצאת מהצרה הכלכלית אליה נקלע. באופן זה כדברי הגמ', ישנה מצווה עשה מהתורה להלוות לעשיר כשם שישנה מצווה להלוות לעני. אולם הסיבה שבגינה הרמב"ם והחינוך מביאים שישנה מצווה רק להלוות לעניים, הינה מפני שעשיר בד"כ זקוק להלוואות ע"מ לשפר את מצבו הכלכלי, כגון השקעות חדשות שרוצה הוא להשקיע, וזקוק להלוואות ע"מ לבצע את רצונו. ממילא באופן זה, אין מצווה עשה מן התורה להלוות לעשיר זה, אם כי מוסיף האהבת חסד ואומר, שבהחלט ישנה גם במצב זה גמילות חסדים עם אותו עשיר. מדברי המשנה הלכות נראה לחדד יותר את דברי האהבת חסד. המשנה הלכות דן בשאלה, האם יש להקדים להלוות לעשיר שהינו קרוב משפחה, או לעני שאינו קרוב משפחה. עונה על כך המשנה הלכות ואומר, שלמעשה גמילות חסד המובאת בגמ' בסוכה, שהינה גדולה יותר מן הצדקה, אינה חלק נפרד מן הצדקה, אלא חלק מובנה ממנה. לכן הפוסקים אומרים, שהלוואה לעני הינה המעולה שבצדקות, וכן נפסק להלכה בשו"ע שהלוואה המוגדרת כגמילות חסדים, הינה החלק הגבוה ביותר של הצדקה כפי שהבאנו לעיל. ע"פ יסוד זה שמביא המשנה הלכות, אין להפריד בין מצוות ההלוואה למצוות הצדקה. ממילא למרות דברי הגמ' בשבת שנפסקו להלכה ע"י כל הראשונים, לפיהם הלוואה קודמת למצוות הצדקה, היינו דווקא במצוות הלוואה לעני או לעשיר הזקוק לכך ע"מ להוציא מצרה כלכלית אליה נקלע, אך בעשיר המעוניין להגדיל את השקעותיו, אין להקדימו ע"פ נתינת צדקה לעניים. ע"פ דברינו נראה שישנו תירוץ לשאלתנו הנ"ל, מדוע השתמשה התורה במילה "אם" והוצרכה לבאר במקום אחר שאין הכוונה לרשות אלא לחובה. התורה רצתה לבאר לנו שישנם מצבים שאכן אין מצווה להלוות, רק מדין רשות, היינו מעשה טוב בעלמא שאין בו חובה, אלא תלוי ברצונו של האדם, והוא כאשר עשיר מעוניין בהלוואה ע"מ להגדיל את רווחיו בהשקעות נוספות, ולצורך כך נעזר הוא בהלוואות מגורמים שונים. באופן זה, לכל הדעות, יש בכך רק דין של רשות ולא חובה לעשות כן. **נמצאנו למדים שסדרי העדיפויות בשימוש הכסף למטרות גמילות חסדים הינם: הקמת תשתיות למקומות עבודה בדגש על המעמד הנמוך, נתינת הלוואה לעניים ולעשירים אשר נקלעו לחובות, ורק לאחר מכן נתינת צדקה ללא קבלת כל תמורה לעניים. אחר כל אלו יכלו לתת הלוואה לצורך הגדלת רווחים לעשירים, אשר בהם כלל לא קיימת מצוות ההלוואה מהתורה, אלא מדין המצווה הכללית של עשיית חסד עם כל אדם באשר הוא.**
- התייחסות דומה לשאלה הנ"ל, בנוגע למילה "אם" שהשתמשה התורה בה במצוות ההלוואה, מובאת בדעת זקנים ובעלי התוספות, אשר אומרים שהסיבה לשימוש במילה זו, למרות שמצוות ההלוואה הינה חובה, הינה משום שלעיתים אין מצווה זו חובה, כגון כאשר המלווה יודע שהלווה לא יפרע לו את כספו. באופן זה, במקום של כוונות טובות, ורצון של גמילות חסדים, שהביאה את המלווה להלוות כספו מתוך הבנה כנ"ל, שהלוואה הכסף גדולה מנתינתו לצדקה, עלול המלווה לעבור איסורים רבים של "לא תהיה לו כנושה" כאשר ידרוש מהלווה את הכסף פעם אחר פעם, ויצא שכרו בהפסדו. לכן אומרים הפוסקים, שעדיף שלא להלוות כסף באופן זה. כלומר ישנם מצבים בהם מומלץ שלא להלוות כסף, או שאין כל מצווה לעשות כן, זו הסיבה שהשתמשה התורה במילה "אם" ביחס למצוות ההלוואה, למרות שבשאר המצבים הינה חובה לכל דבר, והינה מצווה גדולה אף מנתינת הצדקה.
- ע"פ היסודות שעולים מדברי הפוסקים הנ"ל, ובהתאם לשינויים והתמורות שחלו על העולם הכלכלי בעת המודרנית, ובפרט כאשר ישנה מדינה יהודית בא"י, ולא עוד קהילה בגלות המנסה לקדם עד כמה שניתן את ענייני הרווחה בתוכה על כל המגבלות הקיימות בכך, יש להוציא מספר עקרונות חשובים. ראשית כפי שהובא במפורש בגמ', יש לתת תעודות משמעותי

- להגדלה משמעותית של מספר מקומות העבודה במדינת ישראל. הדגש המרכזי הינו ביחס לעובדים במעמד הנמוך, שעיקר מצוות ההלוואה הינה לגביהם, אך לא רק. כאמור לעיל עשיר שנקלע לצרה כלכלית, הסיוע לו נחשב כהלוואה לכל דבר. ממילא חוסר במקומות העבודה גם במעמד הבינוני והגבוה, גורם באופן ישיר למצוקות כלכליות גם לבני אותו מעמד. הגדלת היצע מקומות העבודה, צריכה להיות בראש סדר העדיפויות בהקצאת המשאבים במדיניות הרווחה של מדינת ישראל, כדברים המפורשים של הגמ' בשבת. בנוסף לכך, גם בעלי ההון המצויים במדינת ישראל, צריכים בראש ובראשונה לתעל את כספם, עוד בטרם מקימים הם מוסדות צדקה וחסד באופן הפשוט והמוכר שלהם, לטובת פתיחת עסקים ברחבי המדינה, שכתוצאה מכך ייווצרו מקומות עבודה נוספים, הן למעמד הנמוך והן לשאר המעמדות. יש לציין שבפעילות נרחבת זו, הן של המדינה והן של בעלי ההון, תתאפשר השקעה רבה יותר של כסף במקומות אלו, מאשר במוסדות הצדקה. משום שחלק גדול מהכסף יחזור למשקיעים, מהרווחים שיניבו מקומות העבודה, וכך יוכלו להשקיעו בפרויקטים נוספים, ובד בבד כל העובדים שיעבדו אצלם לא ירגישו את הבושה של קבלת הטובה מבעלי העסקים, שהרי סוף סוף כולם מרוויחים. באופן זה תיהפך מדינת ישראל, למפעל חסד אדיר אשר יחד עם זאת לא גורם לבושה אצל הציבור, אשר מתפרנס בכבוד תרתי משמע.
- אפיק פעולה נוסף העולה מדברינו, כדברי בעל האהבת חסד, הינו פתיחת מפעלי גמחי"ם במישור הלאומי. לא הרי יכולת של מדינה להקים מוסדות גמחי"ם, כהרי אדם אמיד ככל שיהיה. בציבור החרדי נושא הגמחי"ם מפותח מאוד וראוי להערכה, אך מאידך גיסא בעיות וליקויים רבים קיימים במפעלי גמחי"ם שאינם עובדים בצורה מסודרת. הגמ' מציינת מפורשות את האיסור להלוות כסף בלא תיעוד ע"י עדים או שטר של פעולת ההלוואה, משום שהלווה עלול לשכוח את ההלוואה שלוה, וממילא לכפור בה. באופן זה כמובן יעבור על איסור תורה, אך מ"מ מי שגרם לכך הינו המלווה, שלא דרש לתעד בשטר או בעדים את ההלוואה. השו"ע פסק מפורשות את האיסור להלוות באופן זה כסף. האחרונים התאמצו מאוד להרבות בלימודי הזכות על הנוהג שבעולם להלוות כסף בלא תיעוד להלוואה, וישנם שסברו הלכה למעשה שהאיסור עומד בעינו כפשוט דיברי השו"ע. הצד השווה הינו, שלדעת כולם שכאשר מקימים מפעלי גמחי"ם, כפי שממליץ לעשות בעל האהבת חסד בכל אתר ואתר, יש לנהל רישום מסודר של ההלוואות ולהתנהל בצורה מסודרת ומאורגנת. אין ספק שהעולם הכלכלי המודרני, המובל בנושאי מתן הלוואות מסוגים שונים ע"י הבנקים וחברות האשראי, מתנהל בצורה מסודרת לאין ערוך יותר מהתנהלות הגמחי"ם, אשר מסיבות שונות מהוות לעיתים אף מכבסת כספים להעלמות מס וכדומה. לכן המדינה, כמוסד בעל אמצעים ומשאבים רבים, צריכה לקחת על עצמה מפעל חסד אדיר זה, שכאמור גדול בדרגתו מהצדקה, לשפרו ולקדמו, ולהפכו להיות מסודר יותר, שכאמור יש בכך לא רק תועלת כלכלית, אלא צורך הלכתי מובהק. נראה שמעבר להקמת גופים מדיניים אלו, ניתן בהחלט להיעזר בגופים הנתונים הלוואות בשוק הכלכלי כיום- בנקים וחברות האשראי, אשר מלווים מיליוני שקלים בכל יום לאנשים שחלקם בהחלט נזקקים להלוואות אלו כתוצאה מחוסרים מסוימים הקיימים אצלם, ולולי הלוואות אלו לא היו יכולים להמשיך להתנהל בצורה תקינה ולעמוד על הרגליים. לכאורה ע"פ דברי האהבת חסד המובאים בספר פתחי חושן, מכיוון שכל השוק היום למעשה מלווה בריבית ע"י היתר עיסקא, לא מקיימים באופן זה את מצוות ההלוואה כלל. אלא שכפי שמובא בדבריו, למעשה כאשר עוזר הבנק לאדם לעמוד על רגליו ע"י הלוואה זו, אע"פ שהיא ניתנת עם ריבית ע"י היתר עיסקא, יש בכך מצווה כל עוד הריבית הינה סבירה, ולא תגרום לנפילתו הכלכלית של הלווה, אלא תשפר את מצבו ותיטיב עמו, שלולי הלוואה זו היה קורס לחלוטין. לכן מוטל על גורמי הפיקוח על הבנקים בבנק ישראל, להמשיך ולפקח על גובה הריביות שיהיה מידתי, ובכך יוכלו כל המערכות הבנקאיות ונותני האשראי במדינה, להצטרף אף הם למצווה גדולה זו בצורה כה רחבה ומשמעותית בעם ישראל. כמובן שראוי להעלות למודעות של מנהלי הבנקים וחברות האשראי את המצווה הגדולה הטמונה במעשיהם, כל עוד הריביות שלהם הינן סבירות. שהרי אינו דומה אדם שעושה מצווה מתוך מודעות לה, לאדם שעושה אותה לטובתו האישית והמצווה נעשית ע"י בלא כל כוונה. יש להוסיף עניין נוסף. בהלוואות בריבית ע"י היתר עיסקא הרווחות כיום בשוק הכלכלי, למרות שאינן נחשבות הלוואות באופן פשוט כדברי הפתחי חושן, אולם ע"פ דברינו לעיל, נחשבות הלוואות אלו מהסוג הגבוה ביותר של גמילות החסד. משום שבהלוואות מסוג זה, הלווים לא מרגישים בושה כלל אף פחות מהלוואות מהגמחי"ם, שהרי גם הבנק עצמו מרוויח כתוצאה מהלוואות אלו. בנוסף כתוצאה מרווחיו של הבנק מסוגל הוא לתת הלוואות רבות יותר, ולהיטיב עם אנשים נוספים הזקוקים לעזרתו של הבנק, ע"מ לחיות חיים תקינים מבחינה כלכלית. לכן בשינויים בגובה הריבית, ובהגברת המודעות למצווה העומדת לפתחם של הבנקים וחברות האשראי, ניתן להקים אצלם מפעל חסד אדיר שלא יפגע משמעותית ברווחים שלהם הגבוהים גם ככה.
 - עוד יש למקבלי ההחלטות הכלכליות במדינה, לתת את דעתם להלוואות של השוק האפור במדינה, בהם מלווים גורמים מפוקפקים לאנשים אשר לא יוכלו לקבל הלוואות מגורמים כדוגמת בנקים וכדומה, מפאת חוסר יכולת כלכלית לפרוע את

ההלואה. לכאורה האנשים האלו, הינם הזקוקים ביותר להלוואות, שהרי מוכנים להסתכן בהסתבכות עם השוק האפור שברובו הינו שוק עברייני, ע"מ שיתנו להם הלוואה בריביות גבוהות מאוד. חובה על מדינת ישראל למצוא פתרון ראוי לאנשים אלו, ולקיים בכך את המצווה הגדולה ביותר של ההלוואה, לאנשים שהכי זקוקים לה.

- יש להוסיף עניין נוסף העולה מסוגייתנו, לפיו ההלוואה אכן נחשבת למצווה גדולה יותר מנתינת הצדקה, אך לעיתים גורמת לסיבוכים הלכתיים כגון אי פירעון של הלווה, העלול לגרום לעברות מהתורה של "לא תהיה לו כנושה", וכן אי תיעוד נאות של ההלוואה העלול לגרום ללווה לשכוח לפרוע למלווה, ובכך לעבור עברה. בכל המקרים מעין אלו אסרו הגמ' והפוסקים את ההלוואה, ע"מ שלא להיקלע למצבים מורכבים הלכתיים, בהם יצא שכר המלווה בהפסדו. ניתן להציע למנהלי הגמחי"ם, ואולי לגופים נוספים אשר יכולים ליצור מנגנון מעין זה, לשלב בין מצוות הצדקה לבין מצוות ההלוואה, ע"י נתינת ההלוואה באופן כזה, שהלווה אינו מתחייב להשיב את הכסף אם לא יוכל לעמוד בהחזרים החודשיים. באופן זה גם מרוויחים את הכבוד של הלווה, שאינו מתבייש שהרי מקבל הלוואה ולא צדקה, ומאידך גיסא בהנחה שלא יוכל לפרוע את חובו, ממילא אוטומטית נהפכת ההלוואה לצדקה, כך שאין יכולת לעבור על איסור "לא תהיה לו כנושה". כ"כ נראה שאין איסור באופן זה להלוות לאדם שספק גדול אם יוכל לפרוע את חובו, שהרי כלל לא חייב להשיב את חובו. נראה גם שבאופן זה ניתן יהיה גם מעיקר הדין, להלוות בלא תיעוד ההלוואה. שהרי אין חשש שמא הלווה ישכח את הלוואתו ולא יפרע אותה. שהרי ברגע שהלווה אינו מעוניין לפרוע את ההלוואה מכל סיבה שהיא, נהפכת היא להיות כצדקה לכל דבר ועניין. לכן נראה שלכל הדעות ההלוואה בלא תיעוד באופן זה תהיה מותרת.